

Публічне управління та адміністрування

УДК 352.075.1

Базько Олександра Андріївна

здобувач

Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку

Національної академії наук України

Bazko Oleksandra

Applicant of the

Research Center for Industrial Development Problems of the

National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0003-1809-4917

**СПІВРОБІТНИЦТВО ГРОМАД У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
COOPERATION OF COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF
ENSURING THE EFFECTIVENESS OF THEIR PROJECT ACTIVITIES**

***Анотація.** Вступ. В сучасних умовах місцеві громади стикаються з рядом викликів, які їм важко подолати самотійно. Так, економічна нестабільність в Україні відчувається на різних рівнях, включаючи місцеві громади. Заходи, які вживаються в одній громаді, можуть не бути достатньо ефективними, якщо не існує співробітництва з іншими громадами. Окрім цього, у багатьох регіонах України спостерігається зменшення чисельності населення, а також старіння населення. Це призводить до зменшення потенційної робочої сили та збільшення потреб у соціальних послугах, що важко забезпечити самотійно. Місцеві громади зазвичай не мають достатніх ресурсів для надання якісних соціальних послуг своїм мешканцям, таких як охорона здоров'я та освіта.*

Співробітництво може допомогти у забезпеченні якісних соціальних послуг через об'єднання ресурсів та знань.

Отже, співробітництво громад є дуже важливим, оскільки воно може допомогти розв'язати різноманітні проблеми та вирішити складні завдання. Так, коли громади співпрацюють, вони можуть об'єднати свої зусилля та ресурси для розв'язання проблем, які вони не змогли б вирішити самотійно. Окрім цього, співпраця між громадами може не тільки допомогти економити гроші та ресурси, але й розвивати територію та підвищувати її привабливість для жителів та інвесторів, і тим самим підвищувати рівень життя населення. З огляду на зазначене, в сучасних умовах актуалізується потреба визначення місця співробітництва територіальних громад в контексті забезпеченні ефективності їх діяльності.

Мета. Метою роботи є визначення та обґрунтування впливу співробітництва громад у контексті її забезпечення.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо регулювання співробітництва територіальних громад; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у сфері забезпечення ефективної проектної діяльності громад.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування (для характеристики етапів організації співробітництва територіальних громад); формалізації, аналізу та синтезу (для обґрунтування рекомендацій щодо розвитку співробітництва громад); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків та розробки рекомендацій); канонічного аналізу (підтвердження взаємозв'язку між складовими готовності ОТГ до проектної діяльності та ефективністю проектної діяльності).

Результати. У статті проаналізовано наявний розподіл підписаних договорів про співробітництво територіальних громад у регіональному розрізі територій України. Виявлено, що лідирують за кількістю про співробітництво територіальних громад такі області, як Полтавська, Вінницька та Львівська області.

Визначено, що організація співробітництва територіальних громад складається із низки логічно послідовних та взаємодоповнюючих етапів, серед яких ключовими є: ініціювання співробітництва; вирішення питання щодо надання чи ненадання згоди на організацію співробітництва; розгляд отриманої пропозиції від ініціатора співробітництва про початок переговорів; утворення комісії та підготовка проекту договору про співробітництво; громадське обговорення проекту договору про співробітництво; схвалення проекту договору про співробітництво; укладення договору про співробітництво. Здійснено позиціювання досліджуваних ОТГ у площині «рівня ефективності проектної діяльності» та «рівень готовності до проектної діяльності» за допомогою побудови матриці, що дозволило сформулювати рекомендації щодо розвитку співробітництва територіальних громад. Визначено, що найбільш дієвими є такі рекомендації: надання підтримки, залучення до співпраці, розвиток партнерських відносин, об'єднання ресурсів з іншими громадами.

Визначено, що співпраця територіальних громад має значний вплив на ефективність їх проектної діяльності, оскільки з'являється можливість розподілити ресурси, обмінюватись ідеями та досвідом з різних галузей, покращувати комунікацію та підвищувати відповідальність, що може сприяти підвищенню мотивації та ефективності, а також допомогти уникнути зловживань та корупції.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на формуванні механізму забезпечення ефективності проектної діяльності територіальних громад, з урахуванням їх можливого

співробітництва. Це дозволить підтвердити суттєвий взаємозв'язок між територіальним розвитком та ефективністю проектної діяльності функціонуючих громад.

Ключові слова: проектна діяльність, співробітництво громад, квадрант матриці, ефективність проектної діяльності, рівень готовності громади до проектної діяльності.

Summary. *Introduction. In the current environment, local communities face a number of challenges that are difficult for them to overcome on their own. Thus, economic instability in Ukraine is felt at different levels, including local communities. Measures taken in one community may not be effective enough if there is no cooperation with other communities. In addition, many regions of Ukraine are experiencing population decline and an aging population. This results in a smaller potential labor force and an increased need for social services, which are difficult to provide on their own. Local communities usually do not have sufficient resources to provide quality social services to their residents, such as healthcare and education. Cooperation can help in providing quality social services by pooling resources and knowledge.*

Thus, community cooperation is very important because it can help to solve various problems and address complex issues. For example, when communities cooperate, they can pool their efforts and resources to solve problems that they would not be able to solve on their own. In addition, cooperation between communities can not only help save money and resources, but also develop the territory and increase its attractiveness to residents and investors, thereby improving the standard of living of the population. Given the above, in modern conditions, the need to determine the place of cooperation between territorial communities in the context of ensuring the effectiveness of their activities is becoming more relevant.

Purpose. The purpose of the study is to determine and substantiate the impact of community cooperation in the context of its provision.

Materials and methods. The research materials are: 1) regulatory and legal support for the regulation of cooperation of territorial communities; 2) works of domestic and foreign authors conducting their scientific and practical research in the field of ensuring effective project activities of communities.

In the course of the study, the following scientific methods were used: theoretical generalization and grouping (to characterize the stages of organization of cooperation of territorial communities); formalization, analysis and synthesis (to substantiate recommendations for the development of community cooperation); logical generalization of results (formulation of conclusions and development of recommendations); canonical analysis (confirmation of the relationship between the components of the readiness of the community for project activities and the effectiveness of project activities).

Results. The article analyzes the existing distribution of signed agreements on cooperation between territorial communities in the regional context of Ukraine. It is found that the leading regions in terms of the number of agreements on cooperation of territorial communities are Poltava, Vinnytsia and Lviv regions.

It is determined that the organization of cooperation of territorial communities consists of a number of logically consistent and complementary stages, among which the key ones are: initiation of cooperation; decision on granting or not granting consent to the organization of cooperation; consideration of the proposal received from the initiator of cooperation to start negotiations; formation of a commission and preparation of a draft cooperation agreement; public discussion of the draft cooperation agreement; approval of the draft cooperation agreement; conclusion of a contract. The positioning of the studied ATCs in terms of "the level of efficiency of project activities" and "the level of readiness for project activities" was carried out by building a matrix,

which allowed formulating recommendations for the development of cooperation between territorial communities. It is determined that the most effective recommendations are the following: providing support, engaging in cooperation, developing partnerships, pooling resources with other communities.

It is determined that the cooperation of territorial communities has a significant impact on the effectiveness of their project activities, as it makes it possible to allocate resources, exchange ideas and experiences from different fields, improve communication and increase responsibility, which can help increase motivation and efficiency, as well as help avoid abuse and corruption.

Prospects. In further research, it is proposed to focus on the formation of a mechanism to ensure the effectiveness of project activities of territorial communities, taking into account their possible cooperation. This will confirm the significant relationship between territorial development and the effectiveness of project activities of functioning communities.

Key words: *project activity, community cooperation, matrix quadrant, project activity efficiency, level of community readiness for project activities.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах місцеві громади стикаються з рядом викликів, які їм важко подолати самотійно. Так, економічна нестабільність в Україні відчувається на різних рівнях, включаючи місцеві громади. Заходи, які вживаються в одній громаді, можуть не бути достатньо ефективними, якщо не існує співробітництва з іншими громадами. Окрім цього, у багатьох регіонах України спостерігається зменшення чисельності населення, а також старіння населення. Це призводить до зменшення потенційної робочої сили та збільшення потреб у соціальних послугах, що важко забезпечити самотійно. Місцеві громади зазвичай не мають достатніх ресурсів для надання якісних соціальних послуг своїм мешканцям, таких як охорона

здоров'я та освіта. Співробітництво може допомогти у забезпеченні якісних соціальних послуг через об'єднання ресурсів та знань.

Отже, співробітництво громад є дуже важливим, оскільки воно може допомогти розв'язати різноманітні проблеми та вирішити складні завдання. Так, коли громади співпрацюють, вони можуть об'єднати свої зусилля та ресурси для розв'язання проблем, які вони не змогли б вирішити самотійно. Окрім цього, співпраця між громадами може не тільки допомогти економити гроші та ресурси, але й розвивати територію та підвищувати її привабливість для жителів та інвесторів, і тим самим підвищувати рівень життя населення. З огляду на зазначене, в сучасних умовах актуалізується потреба визначення місця співробітництва територіальних громад в контексті забезпеченні ефективності їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань співробітництва територіальних громад займаються такі вчені-науковці, як: А. Арапова [2], О. Врублевський [3], Ю. Козаченко [4], Н. Костіна [5], Х. Патицька [8], І. Сторонянська [8], О. Циклаурі [2]. Окрім цього, доволі багато є наукових установ та організацій, які проводять дослідження з питань розвитку територіальних громад та співробітництва між ними, а саме: Інститут розвитку територіальних громад (забезпечення наукової підтримки реформування місцевого самоврядування в Україні); Інститут муніципального менеджменту та територіального розвитку (дослідження проблем розвитку місцевого самоврядування та територіального розвитку в Україні); Центр регіональних досліджень (дослідження проблем регіонального розвитку в Україні); інші дослідницькі установи та науково-дослідні центри, зокрема університети та науково-дослідні інститути в Україні. При цьому залишаються актуальними питання визначення місця співробітництва громад у забезпеченні ефективності їх проектної діяльності.

Формулювання цілей статті. Враховуючи важливість підвищення ефективності проектної діяльності територіальних громад, метою статті є визначення та обґрунтування впливу співробітництва громад у контексті її забезпечення.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо регулювання співробітництва територіальних громад; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що проводять свої науково-практичні дослідження у сфері забезпечення ефективної проектної діяльності громад.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування (для характеристики етапів організації співробітництва територіальних громад); формалізації, аналізу та синтезу (для обґрунтування рекомендацій щодо розвитку співробітництва громад); логічного узагальнення результатів (формулювання висновків та розробки рекомендацій); канонічного аналізу (підтвердження взаємозв'язку між складовими готовності ОТГ до проектної діяльності та ефективністю проектної діяльності).

Виклад основного матеріалу. Велика кількість міст та селищ мають низку невирішених питань, що стосуються не тільки забезпечення якісного централізованого водопостачання та водовідведення, утилізації та переробки сміття, але й утриманню пожежної охорони, ремонту доріг та організації пасажирських перевезень, які, у свою чергу, неможливо вирішити самотійно. Впоратися з цим легше, якщо співпрацювати – об'єднувати кошти і зусилля з сусідніми громадами, які в цьому теж зацікавлені.

З нормативно-правової точки зору, механізм такої взаємодії передбачений Законом «Про співробітництво територіальних громад», прийнятим у 2014 році [7]. З тих часів, велика кількість громад через укладання договорів про співпрацю поліпшили якість послуг, що надаються

на їхній території. Успішний досвід територіальних громад, які підписали договори про співробітництво, (яких станом на кінець лютого 2023 року близько 925), підтверджують працездатність зазначеного механізму та його популярність, особливо зараз. Розподілення кількості договорів про співробітництво територіальних громад у регіональному розрізі (табл. 1), вказує на лідерство Полтавської, Вінницької та Львівської областей.

Таблиця 1

Розподіл підписаних договорів про співробітництво територіальних громад у регіональному розрізі територій України (станом на 28.02.2023 р.)

Адміністративно-територіальні одиниці	Кількість підписаних договорів про співробітництво	Частка, у загальній кількості, у %
Вінницька	94	10,00
Волинська	37	3,94
Дніпропетровська	48	5,11
Донецька	3	0,32
Житомирська	47	5,00
Закарпатська	9	0,96
Запорізька	38	4,04
Івано-Франківська	23	2,45
Київська	28	2,98
Кіровоградська	23	2,45
Луганська	5	0,53
Львівська	83	8,83
Миколаївська	12	1,28
Одеська	24	2,55
Полтавська	127	13,51
Рівненська	61	6,49
Сумська	74	7,87
Тернопільська	15	1,60
Харківська	50	5,32
Херсонська	5	0,53
Хмельницька	39	4,15
Черкаська	46	4,89
Чернівецька	22	2,34
Чернігівська	27	2,87
Всього по Україні	940	100,00

Джерело: систематизовано та розраховано автором на основі [6]

З метою формулювання рекомендацій щодо розвитку співробітництва територіальних громад, було здійснено позиціювання досліджуваних ОТГ у площині «рівня ефективності проектної діяльності» та «рівень готовності до проектної діяльності» завдяки побудови матриці. Слід зазначити, що при розподілі ОТГ за рівнем ефективності проектної діяльності було отримано 5 груп: із високим, сприятливим, середнім, низьким та критично низьким рівнем ефективності проектної діяльності. Трохи інше групування було отримано і при розподілі ОТГ за рівнем готовності до проектної діяльності. Основа матриці, включає 15 квадрантів, кожний із яких відображає відповідний рівень забезпечення проектної діяльності в громадах. Потрапляння конкретної територіальної громади в певний квадрант свідчить про наявний рівень ефективності проектної діяльності та рівень готовності ОТГ до проектної діяльності. В табл. 2 обґрунтовано рекомендації щодо розвитку співробітництва громад, які важливо врахувати щодо поліпшення ситуації в громаді та підвищення ефективності її проектної діяльності.

Організація співробітництва територіальних громад складається із низки логічно послідовних та взаємодоповнюючих етапів, кожний з яких передбачає вчинення уповноваженими на те суб'єктами низки необхідних дій організаційного, розпорядчого та погоджувального характеру з метою досягнення проміжних та кінцевих цілей. Такими етапами є:

- ініціювання співробітництва;
- вирішення питання щодо надання чи ненадання згоди на організацію співробітництва;
- розгляд отриманої пропозиції від ініціатора співробітництва про початок переговорів;
- утворення комісії та підготовка проекту договору про співробітництво;
- громадське обговорення проекту договору про співробітництво;

- схвалення проекту договору про співробітництво;
- укладення договору про співробітництво.

Таблиця 2

**Рекомендації щодо розвитку співробітництва громад в рамках
підвищення ефективності їх проектної діяльності**

Квадранти (Репд – Ргпд)	Рекомендації
Квадрант 1 КН & Н	Діагностика та аналіз ситуації з метою визначення проблем та перешкод, які перешкоджають досягненню поставлених цілей..
Квадрант 2 КН & С	Детальний аналіз наявних ресурсів та їх використання в проекті. Якщо ресурсів не вистачає, можна звернутися до інших територіальних громад, місцевих підприємств, фондів.
Квадрант 3 КН & В	Розроблення плану дій та стратегії, яка базується на аналізі проблем та можливостей громади. Стратегія повинна містити цілі, задачі та заходи з вирішення проблем та забезпечення готовності.
Квадрант 4 Н & Н	Налагодження взаємодії з державними та місцевими органами влади. Встановлення зв'язків з іншими територіальними громадами, місцевими органами влади, громадськими організаціями та бізнесом.
Квадрант 5 Н & С	Створення команди з представників громади, які можуть бути зацікавлені у вирішенні проблем та забезпеченні готовності.
Квадрант 6 Н & В	Створення партнерства з іншими організаціями та громадами з метою розвитку спільних проектів.
Квадрант 7 С & Н	Детальне планування кожного етапу, включаючи ресурси, строк та цілі проекту.
Квадрант 8 С & С	Організація обміну досвідом та знаннями між громадами, організаціями та іншими зацікавленими сторонами.
Квадрант 9 С & В	Об'єднання ресурсів з іншими громадами та організаціями для забезпечення успішного виконання проектів.
Квадрант 10 СП & Н	Розвиток партнерських відносин з іншими територіальними громадами та організаціями для спільного вирішення проблем.
Квадрант 11 СП & С	Використання сучасних технологій та інновацій для підвищення ефективності проектної діяльності.
Квадрант 12 СП & В	Проведення спільного планування та розробки проектів з іншими громадами, організаціями та зацікавленими сторонами.
Квадрант 13 В & Н	Залучення громадськості до проектної діяльності та співробітництва. Територіальна громада може співпрацювати з іншими громадами над спільними проектами.
Квадрант 14 В & С	Територіальна громада може ділитися своїм досвідом та знаннями з іншими громадами.
Квадрант 15 В & В	Територіальна громада може надавати підтримку іншим громадам у реалізації їх проектів. Територіальна громада може активно залучати інші громади до співпраці та розвитку проектів.

Джерело: розроблено автором

Позначення: КН – критично-низький; Н – низький; С – середній; СП – сприятливий; В – високий; Репд – рівня ефективності проектної діяльності ОТГ; Ргпд – рівень готовності ОТГ до проектної діяльності

Одним із головних завдань дослідження є встановлення впливу готовності до проектної діяльності на рівень ефективності проектної діяльності. Для вирішення даного завдання розглянемо вплив виокремлених складових готовності на ефективність проектної діяльності.

Співпраця територіальних громад має значний вплив на ефективність їх проектної діяльності, оскільки з'являється можливість:

- розподілити ресурси, такі як бюджет, працівники, обладнання та інші ресурси, щоб забезпечити ефективніше їх використання. Це може дозволити громадам здійснювати більш складні та важкі проекти, які були б неможливими, якби вони діяли окремо;
- обмінюватись ідеями та досвідом з різних галузей. Це може допомогти громадам зрозуміти, як краще використовувати свої ресурси для досягнення спільних цілей. Вони можуть навчатися одна від одної і знаходити нові способи розв'язання проблем;
- покращення комунікації, що допоможе уникнути зіткнень та конфліктів і забезпечити співпрацю та взаєморозуміння.
- більшої ваги голосу, адже коли громади об'єднуються, вони можуть мати більшу вагу голосу в громадських та політичних дебатах. Це може допомогти залучити увагу владних органів та забезпечити потрібну підтримку для реалізації проектів.
- підвищення відповідальності, що може сприяти підвищенню мотивації та ефективності, а також допомогти уникнути зловживань та корупції.

Отже, співпраця громад може допомогти забезпечити ефективність їх проектної діяльності шляхом розподілу ресурсів, обміну ідеями, покращення комунікації, збільшення ваги голосу та підвищення відповідальності. Результати проведеного канонічного аналізу підтвердили суттєвий взаємозв'язок між складовими готовності ОТГ до проектної діяльності та ефективністю проектної діяльності. Та що особливо важливо,

визначено та підтверджено, що впровадження комплексу заходів, орієнтованих на підвищення ефективності проектної діяльності буде можливим завдяки розвитку співробітництва громад.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, у статті обґрунтовано важливість співробітництва громад з метою забезпечення ефективності їх проектної діяльності. Розвиток такого співробітництва сприятиме: підвищенню ефективності шляхом більш ефективного використання ресурсів, зокрема людських, матеріальних та фінансових; вирішення спільних проблем, наприклад, у розвитку територій, управлінні комунальними послугами, вирішенні екологічних та інфраструктурних проблем; взаємодії з державою та отриманні додаткових ресурсів та фінансування; територіальному розвитку з метою збільшення кількості робочих місць, розвитку туризму та інфраструктури, покращення якості життя населення та збільшення доходів громад; розвитку громадської участі та залученню громадян до прийняття важливих рішень.

Література

1. Аналітичний звіт щодо практики використання потенційними суб'єктами співробітництва примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад. Інститут Громадянського Суспільства. Council of Europe. К., 2016. URL: http://www.minregion.gov.ua/wpcontent/uploads/2017/06/Analit_Zvit_Spi_vrobitn.pdf (дата звернення: 01.03.2023).
2. Арапова А. С., Циклаурі О. Б. Сучасний стан та перспективи співробітництва територіальних громад в Україні *Вісн. Маріупол. держ. ун-ту. Сер. «Право»*. 2016. Вип. 12. С. 122–129.
3. Врублевський О. Співробітництво територіальних громад. Київ : Легальний статус, 2014. 56 с.

4. Козаченко Ю. В. Співробітництво територіальних громад у межах інфраструктурної трансформації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 20. С. 67–71.
5. Костіна Н. А. Розвиток співробітництва територіальних громад в умовах реформування місцевого самоврядування в Україні : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04. Запоріжжя, 2017. 227 с.
6. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/reystyr/> (дата звернення: 01.03.2023).
7. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 34. Ст. 1167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 01.03.2023).
8. Сторонянська І.З., Патицька Х.О. Проблеми та напрями оптимізації процесу формування ОТГ: за результатами першого етапу адміністративно-фінансової децентралізації. Регіональна економіка. НАН України. ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАНУ». Львів, 2017. № 4. С. 65–78.

References

1. Analitichnyi zvit shchodo praktyky vykorystannia potentsiinymy sub'iektamy spivrobitnytstva prymirnykh form dohovoriv pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad. Instytut Hromadianskoho Suspilstva. Council of Europe. K., 2016. URL: http://www.minregion.gov.ua/wpcontent/uploads/2017/06/Analit_Zvit_Spivrobitn.pdf (date of application: 01.03.2023).
2. Arapova A. S., Tsyklauri O. B. Suchasnyi stan ta perspektyvy spivrobitnytstva terytorialnykh hromad v Ukraini Visn. Mariupol. derzh. un-tu. Ser. «Pravo». 2016. Vyp. 12. S. 122–129.

3. Vrublevskyi O. Spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad. Kyiv : Lehalnyi status, 2014. 56 s.
4. Kozachenko Yu. V. Spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad u mezhakh infrastruktornoï transformatsii. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2017. № 20. S. 67–71.
5. Kostina N. A. Rozvytok spivrobitnytstva terytorialnykh hromad v umovakh reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini : dys. ... kand. nauk z derzh. upr. : 25.00.04. Zaporizhzhia, 2017. 227 s.
6. Ofitsiinyi sait Ministerstva rozvytku hromad ta terytorii. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovriaduvannia/reystyr/> (date of application: 01.03.2023).
7. Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad: Zakon Ukrainy vid 17.06.2014 № 1508-VII. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). 2014. № 34. St. 1167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (date of application: 01.03.2023).
8. Storonianska I.Z., Patytska Kh.O. Problemy ta napriamy optymizatsii protsesu formuvannia OTH: za rezultatamy pershoho etapu administratyvno-finansovoi detsentralizatsii. Rehionalna ekonomika. NAN Ukrainy. DU «In-t rehionalnykh doslidzhen im. M.I. Dolishnoho NANU». Lviv, 2017. № 4. S. 65–78.